

DIYARBAKIRLI ÂŞIK NİYAZI'NİN HAYATI, SANATI VE ŞİİRLERİNDEN ÖRNEKLER

Bülent AKIN

In this study the works of art and life of Âşık Niyazi who is the one of the minstrel of Diyarbakır region and the decreasing number of the Turkmen Alawi villages' minstrelsy tradition were examined. Furthermore the light of these datas, some information about Turkmen-Alawi villages and their history were given. By the help of this, the core of the study was trying to be empowered.

The informnation about Âşık Niyazi's life and his poems was gathered from his family, intimates and villagers. 350 poems were compiled and 60 of them were analyzed in order to ascertain his art features. These datas were examined deeply.

DIYARBAKIRLI ÂŞIK NİYAZI'NİN HAYATI, SANATI VE ŞİİRLERİNDEN ÖRNEKLER

Diyarbakır yöresi Türkmen Alevi âşıklarından Âşık Niyazi'nin hayatını ve sanatını konu edinen bu makalede ayrıca her geçen gün sayıları giderek azalan yöredeki Türkmen Alevi köylerinde âşıklık geleneğinin günümüzdeki durumuna değinilmiştir. Bu paralelde yöredeki Türkmen Alevi köyleri ve bu köylerin tarihçesiyle günümüzdeki durumları hakkında kısa bilgiler verilerek konunun sağlam bir zemin üzerinde işlenmesi sağlanmıştır.

Âşık Niyazi'nin hayatı ve şiirleri hakkındaki bilgiler ailesi, yakınları ve köylüleriyle görüşülerek derlenmiştir. Derlenen 350 şiirinin içerisinden seçilen 60 şiiri incelenerek şairin sanatı hakkında tespit ve değerlendirmeler yapılmıştır.

Giriş

Kültürel ve edebi anlamdaki zenginliğiyle özellikli bir yöre olan Diyarbakır ili ve çevresi ile ilgili bugüne kadar çok çeşitli halk bilimi ve halk edebiyatı derlemeleri yapılmış ve yöre, kültürel ve edebi anlamda çeşitli bilimsel çalışmalara konu olmuştur. Aynı zamanda yörede bulunan Türkmen Alevileri ve onların yaşadığı köyler hakkındaki araştırmaların da son yıllarda önemli oranda arttığı gözlenmiştir.

Bununla beraber bugüne kadar, yöredeki Türkmen Alevi halk şairleri, âşıklar ve onların geçmişten günümüze durumu ile ilgili bir çalışmanın yapılmamış olması dikkat çekicidir. Bu açıdan

LEBEN UND WERK DES ÂŞIK NİYAZI AUS DIYARBAKIR

Der vorliegende Artikel hat das Leben und das Werk des türkmenisch-alevitischen âşıks, Âşık Niyazi, aus der Region von Diyarbakır zum Thema. Daneben wird die heutige Situation der âşık-Tradition in den türkmenisch-alevitischen Dörfern dieses Gebietes, die in zunehmendem Maße abnimmt, kurz angesprochen. Durch Informati-onen bezüglich der der Geschichte der türkmenisch-alevitischen Dörfer in dieser Re-gion und deren heutige Situation, erhält der Gegenstand unserer Untersuchung ein so-lides Fundament. Die Informationen über Leben und Werk von Âşık Niyazi wurde durch die Befragung seiner Familie, seiner Bekannten und den Mitbewohnern seines Dorfes gesammelt. Von 350 ausgewerteten Gedichten wurden 60 ausgewählt, um be-züglich der Dichtkunst Âşık Niyazis betrachten und interpretieren zu können.

Einführung

Die Region von Diyarbakır ist besonders wegen ihres kulturellen und literarischen Reichtums berühmt. Aus diesem Grund war diese Region schon öfters Gegenstand zahlreicher Untersu-chungen aus dem Bereich der Volkskunde und der Volksliteratur und anderer wissenschaftli-cher Disziplinen. Es ist auch zu beobachten, dass die Zahl der wissenschaftlichen Arbeiten über die türkmenischen Aleviten und ihre Dörfer dieser Region besonders in den letzten Jah-ren angewachsen ist. Es ist aber verwunderlich, dass noch keine wissenschaftliche Arbeit über die türkmenisch-alevitischen Dichter und âşıks und deren Entwicklung gemacht wurde.

yöreye bakıldığında halk şairliği ve âşıklık geleneğinin yörede yaşayan Türkmen Alevileri arasında geçmişten günümüze süre geldiği görülmektedir.

Bu anlamda oluşan eksikliği gidermek amacıyla hazırlanan “Âşık Mah Turna'nın Hayatı, Edebi Kişiliği ve Şiirleri” (Akın, 2009) adlı yüksek lisans tezi, yöredeki Türkmen Alevi âşıklarla ilgili ilk çalışmadır. Bir anlamda bu yüksek lisans tezini destekleyen ve yöredeki âşıklık geleneği ile ilgili bilgilerin çerçevesini daha da genişletmeyi amaçlayan bu makale, genel olarak Âşık Niyazi'nin hayatını ve sanatını kapsamaktadır. Makale, ayrıca Âşık Niyazi üzerinden yapılan tespitlerle yöredeki Türkmen Alevi köylerinde âşıklık ve halk şairliği geleneğinin durumuna ışık tutmayı amaçlamaktadır.

Anadolu Aleviliğinin önemli yerleşim bölgelerinden Diyarbakır ve çevresinde bulunan Türkmen Alevi köylerinin isimlerine Osmanlı hâkimiyetinden sonra yapılan ilk Diyarbakır Tahrir Defterinde rastlanmaktadır. Düzenlenen bu Tahrir ise Akkoyunlu (kısa süreli Safevi) Tahririnin devamıdır ve bu da “Hasan Padişah Kanunnamesi” olarak isimlendirilmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere bu köyler daha evvelki yıllardan itibaren bulunmaktadır (Taşgın, 2006: 51-61).

Yörede yaşayan Türkmen Alevilerinin ifadelerine göre çok eski zamanlarda Diyarbakır'daki Alevilerin nüfusu daha fazladır. Dicle nehri boyunca sağlı sollu sıralanan üç yüzün üzerinde Türkmen Alevi köyü vardır. Hatta nehir kıyısındaki Alevi köylerinin zamanla Sünnileştikleri ve aynı zamanda Kürtleştikleri nüfus olarak da azaldıkları görülmektedir. Günümüzde Türkmen Alevilerine komşu bazı köylerin Sünnileşmesi bunun en iyi örnekleridir ki, bu köyler yüzyılın başında Türkmen Alevi köyleridir. Bu köylerden Alevilerin cemlere katılmak üzere bugün halen mevcut Alevi köylerine geldiklerini, günümüzde dahi bu köylerin tam anlamıyla Sünnileşmedikleri, fakat Aleviliklerinden de bir şey kalmadığını yani Sünnilikle Alevilik arasında kaldıkları, sadece Türkmenliklerini koruduklarını, kendilerinin de bunu bildiklerini belirtmektedirler (Konyar, 1936: 54-55). Günümüzde Diyarbakır Merkeze bağlı Nahırkıracı (Şerabi) ve Büyükkadı köyleri ile Bismil merkeze bağlı Bakacak (Seyithasan), Aşağıdarlı (Türkdarlı), Türkmenhacı köyleri ve Çınar merkeze bağlı Şükürlü köyü Türkmen Alevilerinin yerleşik olduğu yerlerdir (Taşgın, 2007: 155-168).

Die Volksdichtung und die âşık-Tradition innerhalb der turkmenischen Aleviten dieser Region hat eine lange Geschichte, die bis in die heutige Zeit reicht.

Meine Magisterarbeit mit dem Titel „Die Biographie von Âşık Mah Turna, ihr literarische Per-son und ihre Gedichte“ wurde mit der Absicht geschrieben, diese Lücke zu füllen, und ist die erste wissenschaftliche Arbeit, die die türkmenisch-alevitischen âşıks dieser Region zum Thema hat.

Der vorliegende Artikel möchte diese Magisterarbeit unterstützen und hat die Absicht, das Informationsspektrum bezüglich der âşık-Tradition dieser Region zu erweitern. Aus diesem Grund umfasst dieser Artikel vorwiegend das Leben und das Werk des Âşık Niyazi. Außer-dem beabsichtigt der vorliegende Artikel mit Hilfe der Ergebnisse aus der Untersuchung Âşık Niyazis, einen Blick auf die heutige Situation der Tradition der Volksdichter und âşıks dieser Region zu werfen.

Die erste Erwähnung der Namen der türkmenisch-alevitischen Dörfer im Gebiet von Diyarbakır, daseinesderwichtigstenSiedlungsgebiete des Anatolischen Alevitentums ist, findet sich in der ersten Ausgabe der Diyarbakır-Aufzeichnungen, die nach der Herrschaft der Osmanen gemacht wurden. Diese Aufzeichnungen sind eine Fortführung der Akkoyunlu-Aufzeichnungen, die auch „Hasan Padişah Kanunnamesi“ genannt werden. Aus diesen Auf-zeichnungen wird deutlich, dass diese Dörfer schon in früherer Zeit existierten. Den in die-sem Gebiet lebenden türkmenischen Aleviten zufolge war die Bevölkerungsanzahl der Aleviten in Diyarbakır früher [viel] höher. Dem Fluss Dicle entlang reihen sich auf beiden Seiten dreihundert türkmenisch-alevitische Dörfer. Es ist darüber hinaus zu beobachten, dass die alevitischen Dörfer an den Flussufern nach und nach „sunnitisiert“ und „kurdisiert“ wur-den, weshalb die Bevölkerungszahl zurückging. Dass heutzutage einige Nachbardörfer der turkmenisch-alevitische Dörfer „sunnitisiert“ wurden, ist das beste Beispiel dafür, dass diese Dörfer am Anfang des Jahrhunderts turkmenisch-alevitische Dörfer waren. Die Tatsache, dass Aleviten aus diesen Dörfern zu den noch bestehenden Dörfern der Aleviten kommen, um an den cems teilzunehmen, zeigt, dass diese Dörfer noch nicht völlig „sunnitisiert“ wurden - ih-nen jedoch auch nichts mehr von ihrer alevitischen Kultur geblieben ist - und deshalb nicht mehr wissen, welcher Gruppe sie angehören. Sie haben bloß ihre turkmenische Kultur bewah-ren können. Die Dorfbewohner scheinen sich dessen durchaus bewusst zu sein. Heute gehö-ren folgende Dörfer zum Siedlungsgebiet der türkmenischen Aleviten: Nahırkıracı (Şerabi), Büyükkadı, Bakacak (Seyithasan), Aşağıdarlı (Türkdarlı), Türkmenhacı und Şükürlü.

1. Âşık Niyazi'nin Hayatı

Âşık Niyazi, 1932 yılında Diyarbakır'ın Bismil ilçesinin Türkmen Alevi köylerinden Bakacak köyünde dünyaya gelmiştir. Ailesinin nüfusa yaşını iki yıl geç yazdırması nedeniyle nüfus kayıtlarında doğum tarihi 1934 olarak görünmüştür. Asıl adı Niyazi Demir olan âşığın babasının ismi Ali, annesinin Meryem'dir. Niyazi, üç yaşındayken annesi vefat etmiştir. Bu olaydan yaklaşık sekiz yıl sonra babası, Türkmenhacı köyünden Yeter adlı bir kadınla evlenmiştir. On üç yaşına geldiğinde babasını da kaybeden Niyazi'nin çocukluk yılları Bakacak köyünde geçmiş ve ilkokulu da burada tamamlamıştır.

Ailenin tek erkek çocuğu olan Niyazi'nin Fatma adında bir ablası vardır. Kendisinden önce dünyaya gelen tüm erkek çocukları kısa bir süre yaşadktan sonra ölmüşlerdir. Nitekim Niyazi'nin hayatta kalması da ailesinin inancına göre köydeki ocak dedelerinden Abbas Dede'nin sayesinde.

Anlatılana göre, annesi Niyazi'ye hamileyken köyün Zeynel Abidin ocağına mensup Alevi-Bektaşî dedelerinden Abbas Dede, Demir ailesinin erkek çocuklarının öldüğünü fark eder ve onlara: "Çocuğunuz doğunca bana getirin. Çocuğunuzun hayatta kalması ve Cenabı Allah'ın ona hayırlı uzun ömür nasip etmesi için onu yakamdan geçireceğim. İnşallah ceddîm ona himmet eder ve ölmez. Bu dünyada sizin öbür dünyada benim evladım olur." der. Abbas Dede'nin bu isteğı üzerine Niyazi dünyaya gelince ona getirilir. Dede, Niyazi'yi kucağına alır, dua ve gülbanklar okuyarak üç defa yakasından geçirir.

Niyazi'nin ilerleyen yaşlarda bu olayın kendisine anlatılmasının da etkisiyle Abbas Dede'ye karşı sevgisi ve inancı kuvvetlenmiştir. Genç yaşlardayken aynı köyden Gülizar'a âşık olan Niyazi, bir gün Abbas Dede'nin kabrine giderek dua ve niyaz edip kendisine üç şey nasip etmesini ister. Bunlardan biri halk içinde çok sevilmeğdir. İkincisi âşıklık, üçüncüsü ise Gülizar'dır. Niyazi, bu olaydan kısa bir süre sonra irticalen şiirler söylemeye başladığını ve âşıklık muradının hâsıl olduğunu fark eder.

1952 yılında Gülizar'la evlenen Âşık Niyazi, birçok işe müracaat ettikten sonra Karayollarına işçi olarak alınmış ve burada greyder operatörlüğüne kadar yükselmiştir. Çeşitli manevi sebeplerden ve arayışlardan dolayı 1968 yılında ailesiyle birlikte Bakacak köyünden Bismil'in Ulutürk

1. Âşık Niyazi's Leben

Âşık Niyazi erblickte im Jahr 1932 in einem der türkmenisch-alevitischen Dörfer, namens Bakacak - im Landkreis Bismil in der Region Diyarbakır - das Licht dieser Welt. Da seine Familie seine Geburt zwei Jahre zu spät beim Personenregister anmeldete, erscheint 1934 als sein Geburtsjahr. Sein wahrer Name ist Niyazi Demir. Sein Vater hieß Ali und seine Mutter hieß Meryem. Im Alter von drei Jahren verlor er seine Mutter. Acht Jahre nach dem Tod seiner Mutter heiratete sein Vater eine Frau namens Yeter aus dem Dorf Türkmenhacı. Seine Kindheit verbrachte er in dem Dorf Bakacak, wo er auch die Grundschule absolvierte. Mit 13 Jahren verlor Niyazi auch seinen Vater. Niyazi ist der einzige Sohn der Familie und hat eine Schwester namens Fatma. Alle anderen männlichen Kinder der Familie starben noch in den Kindsjahren. Die Familie glaubte das Überleben von Niyazi dem dede des Dorfes, Abbas De-de, der dem ocak von Zeynel Abidin angehörte, zu verdanken.

Es wird berichtet, dass Abbas Dede, nachdem er bemerkte, dass alle männlichen Kinder der Familie Demir sterben würden, die Mutter von Niyazi (als sie mit ihm schwanger war) zu sich gerufen habe und ihr folgendes gesagt habe: „Wenn euer Kind geboren ist, dann bringt es zu mir. Damit euer Kind am Leben bleibt und ihm ein langes und gesegnetes Lebens von Gott zuteil wird, werde ich das [Ritual des] „yakadan geçirmek“ [durchführen]. So Gott will wird mein Geschlecht ihm helfen und er wird nicht sterben. Im Diesseits wird er euer Sohn und im Jenseits mein Sohn sein.“ Auf Wunsch von Abbas Dede wurde dann das Kind zu ihm gebracht. Er nahm es auf den Schoß, rezitierte Gebete und Litaneien und führte das Ritual durch.

Im Laufe der Jahre und der Tatsache, dass Niyazi diese Begebenheit (immer wieder) erzählt wurde, keimte die Liebe in und der Glaube an Abbas Dede in ihm auf. In jungen Jahren verliebte sich Niyazi in Gülizar, einem Mädchen aus demselben Dorf wie er. Eines Tages ging er zum Grab des inzwischen verstorbenen Abbas Dede, um zu beten und ihm die Ehrerbietung zu erweisen. Er bat Abbas Dede, ihm drei Dinge zuteil werden zu lassen: Ersten vom Volk geliebt zu werden, zweitens ein âşık zu werden und drittens [die Hand von] Gülizar. Kurze Zeit nach diesem Ereignis fing Niyazi an zu Dichten und bemerkte, dass er zu einem âşık wurde.

Im Jahre 1952 heiratete er Gülizar. Nachdem er sich für einige Berufe beworben hatte, wurde er schließlich als Mitarbeiter im Straßenbau eingestellt und wurde später zum Fahrer von Straßenplaniermaschinen. Aufgrund bestimmter

köyüne göç eden Âşık Niyazi'nin şiirlerini 1968 yılından itibaren damadı Cemal Özdemir yazmaya başlamıştır. Nitekim âşığın bu yıla kadar yazmış olduğu şiirlerinin büyük bir kısmı kaybolmuştur.

***Derviş oldum ilden ile
Göçe göçe yaşıyorum
Yuvası yok kuşlar gibi
Uça uça yaşıyorum***

Âşıklığa çocukluktan hevesi olan Niyazi, ilkokul yıllarından itibaren Fuzuli, Pir Sultan Abdal, Kul Himmet, Şah Hatayi gibi Alevi Bektaşî inancına mensup şairlerin kitaplarını okuyarak ve cemlerde deyişlerini dinleyerek büyümüştür. Yine çocukluk ve gençlik yıllarında Kerem ile Aslı, Yusuf ile Züleyha, Tahir ile Zühre, Ferhat ile Şirin gibi halk hikâyelerini kitaplardan okuyarak ve tanıştığı âşıklardan dinleyerek ezberlemiştir. Okuduğu âşık kitaplarının içerisinde kendisini en fazla etkileyen Karacaoğlan olmuştur. Âşıklığa başladığı yıllardan itibaren birçok muhabbet ve âşık meclisinde bulunan Niyazi, köyün yaşlılarından ve ailesinden aldığımız bilgilere göre yöreye gelen âşıklardan Âşık Seyyahi, Davut Sulari, Ali Kızıltuğ, Meçhuli ve Vicdani ile karşılıklı çalıp söylemiş ve bizzat evinde konuk etmiştir. Bu âşıklardan birçoğuyla karşılıklı atışmış olmasına karşın bu atışmalar kayıt altına alınmadığından bugün elimizde bulunmamaktadır. Tanışıp görüşemediği âşıkların plaklarını, kasetlerini ya da kitaplarını satın alan Niyazi, böylelikle çağdaşı olan âşıkları takip etmeyi de ihmal etmemiştir.

1969 yılında Türkmenhacı köyünden Âşık Mah Turna, Âşık Niyazi'nin evine misafir olmuş ve 15 gün kadar kalmıştır. Görme engelli olan Mah Turna, bu süre içerisinde Âşık Niyazi'den hece ölçüsünü öğrenmiştir (Akın, 2009: 11). 1988 yılına kadar Ulutürk köyünde kalan ve burada geçirdiği 20 yıl boyunca sayısız âşıkla tanışan Âşık Niyazi, 1988 yılında ailesiyle birlikte Diyarbakır merkeze yerleşmiş ve burada da dört yıl kaldıktan sonra Mersin'e göç etmiştir. Yedisi kız üçü erkek olmak üzere toplam on çocuk sahibi olan âşık, 6 şubat 2003 tarihinde Mersin'de vefat etmiştir.

***Başımdan gelip geçeni
Yaza yaza ozan oldum
Göç eyledim ilden ile
Geze geze ozan oldum
.....
Her işim gitti tersine
Yüklendi göçüm Mersin'e
Şu kaderin cilvesine
Kıza kıza ozan oldum***

spiritueller Gründe und aufgrund seiner Su-che [nach Spiritualität] siedelte Niyazi im Jahre 1968 mit seiner Familie von Bakacak ins Dorf Ulutürk im Landkreis Bismil um. Ab 1968 fing Âşık Niyazis Schwiegersohn, Cemal Özdemir, an seine Gedichte niederzuschreiben. Es sind jedoch viele Gedichte, die Niyazi vor 1968 schrieb, verlorengegangen.

***Derviş oldum ilden ile
Göçe göçe yaşıyorum
Yuvası yok kuşlar gibi
Uça uça yaşıyorum***

Niyazi, der schon als Kind großes Interesse an der âşık-Tradition hatte, wuchs damit auf, dass er die Werke der alevitisch-bektaschitischen Dichter, wie z.B. Fuzuli, Pir Sultan Abdal, Kul Himmet oder Şah Hatayi, las und den alevitisch-bektaschitischen Liedern in den cem-Zeremonien lauschte. In seiner Kindheit und seinen Jugendjahren lernte er Volkslegenden, wie die von Kerem und Aslı, Yusuf und Züleyha, Tahir und Zühre oder Ferhat und Şirin, auswendig, die er in Büchern las oder von anderen âşiks hörte. Ihn hat besonders die Legende von Karacaoğlan beeindruckt und einen bleibende Einfluss auf ihn ausgeübt.

Niyazi, der, seitdem er âşık war, an etlichen Gesprächsabenden mit anderen âşiks teilgenommen hatte, musizierte (wie wir von seiner Familie und den älteren Menschen in seinem Dorf wissen) gemeinsam mit den âşiks Âşık Seyyahi, Davut Sulari, Ali Kızıltuğ, Meçhuli und Vicdani, die er auch als Gäste in seinem Haus begrüßte. Es sind [leider] keine Aufnahmen von diesen Treffen erhalten, in denen die âşiks zuweilen auch ihre Dichtkunst miteinander maßen. Niyazi erwarb sich auch Kenntnis über andere âşiks, die er nicht persönlich treffen und kennenlernen konnte, indem er sich deren Aufnahmen oder Werke besorgte.

Die Dichterin Âşık Mah Turna aus dem Dorf Türkmenhacı war im Jahre 1969 für fünfzehn Tage zu Gast bei Âşık Niyazi. In dieser Zeit erlernte die erblindete Mah Turna das hece-Metrum von Âşık Niyazi. Âşık Niyazi blieb bis 1988 in dem Dorf Ulutürk und lernte währ-und seines zwanzigjährigen Aufenthaltes in diesem Dorf unzählige âşiks kennen. Noch im Verlauf des Jahres 1988 siedelte er mit seiner Familie nach Diyarbakır. Nach vier Jahren zog er nach Mersin. Âşık Niyazi ist der Vater von insgesamt zehn Kindern (sieben Mädchen und drei Knaben). Am 6. Februar 2003 verstarb er in Mersin.

***Başımdan gelip geçeni
Yaza yaza ozan oldum
Göç eyledim ilden ile
Geze geze ozan oldum
(...)
Her işim gitti tersine
Yüklendi göçüm Mersin'e***

2. Sanatı

2.1. Âşıklığı

Âşık Niyazi, şiir yazmaya ve saz çalmaya çok genç yaşlarda kendi kendine başlamıştır. Ailesinde saz çalan sadece Aşur adında bir dayısı vardır. Köylüler tarafından sevilip sayılan, bilgili ve birikimli bir Alevi-Bektaşî yol eri kabul edilen dayısı, yörede Âşık Aşur diye tanınmıştır. Fakat kendisine ait şiiri bulunmayan Âşık Aşur'a saz çaldığı ve diğer âşıkların çok sayıda şiirini bildiği için âşık denildiğini öğreniyoruz. Niyazi'nin saz çalmaya başlamasındaki en önemli etkenlerin dayısı Aşur ve yetiştiği Alevi-Bektaşî cemleri ve muhabbet meclisleri olduğu muhakkaktır.

Niyazi, daha önce de belirttiğimiz gibi mürşidi Abbas Dede'den üç dilek dilemiş üçü de hâsıl olmuştur. Bunlardan birisi de âşıklıktır. Herhangi bir usta-çırak eğitimi görmeyen Niyazi, genç yaşlardan itibaren bazen diğer âşıklara ait bazen de kendisine ait deyişleri okuyarak çalıp söylemeye başlamıştır.

Âşık Niyazi, bir ustanın yanında yetişmemiştir. Ama bu eksikliğini eline geçen tüm âşıkların ve halk şairlerinin kitaplarını okuyarak, çağdaşı olduğu âşıkların kaset ve plaklarını dinleyerek ve onların meclislerinde bulunup onlarla bilgi alış verişinde bulunarak gidermiştir. Aynı zamanda Alevi Bektaşî inancına mensup bir köyde doğup büyüyen Âşık Niyazi, çok küçük yaşlardan itibaren katılmaya başladığı ayin-î cemlerde tanıştığı dedelerin, âşıkların ve zâkirlerin söyledikleri deyişlerden çok etkilenmiştir. Sayısız âşık, zâkir ve Alevi-Bektaşî dedesiyle tanışıp muhabbet meclisleri ve ayin-î cemlerde bulunmuş bir anlamda herhangi bir ustadan alamadığı âşıklık eğitimini bu ortamlarda almıştır.

Birçok âşıkla tanışma fırsatı bulan Âşık Niyazi'yi yaşadığı yüzyılın saz şairleri içerisinde en çok Âşık Veysel ve Âşık Mahzunî Şerif etkilemiştir. Ayrıca Alevi-Bektaşîlerce yedi ulu ozanlardan ikisi kabul edilen Fuzuli ve Seyyid Nesimi, şiirlerini en çok okuyup etkilendiği diğer önemli şairlerdir. Söz konusu bu âşık ve şairler Niyazi'nin şiirlerindeki dil ve söyleyişinden ziyade onun ruh dünyasını etkilemiş ve Niyazi, âşıklık seyranında bir anlamda onlardan feyiz almıştır.

*Veysel Mahzunî'ye bakın
Bize bizden daha yakın
Sakın Dost Niyazi sakın
Düşme münkir deryasına*

*Şu kaderin cilvesine
Kıza kıza ozan oldum*

2. Sein Werk

2.1. Niyazi als âşık

Âşık Niyazi fing schon in jungen Jahren aus eigenem Antrieb an zu dichten und Saz zu spielen. In seiner Familie spielt sonst nur noch sein Onkel (mütterlicherseits) namens Aşur die Saz. Sein Onkel, der als Âşık Aşur in der Region bekannt war, wurde von den Dörflern geliebt und als ein gelehrtes und bewandertes Mitglied des alevitischen Weges angesehen. Da Âşık Aşur - dessen Gedichte nicht erhalten sind – auch Saz spielen konnte und viele Gedichte anderer âşık kannte, zählte man ihn [auch] zu den âşiks. Zweifellos war es Niyazis Onkel Aşur und die vielen cem-Zeremonien und Gesprächsabende, an denen er seit seiner Kindheit teilnahm, die ihn dazu bewegten, die Saz zu spielen.

Wie bereits erwähnt, wünschte sich Niyazi drei Dinge von seinem (spirituellen) Lehrer Abbas Dede, die allesamt in Erfüllung gingen. Eines dieser Wünsche war, ein âşık zu werden. Niyazi, der keinerlei Ausbildung in diese Richtung genoss, begann schon in jungen Jahren Lieder von anderen âşiks, aber auch eigene Lieder, zu singen.

Âşık Niyazi wurde niemals von einem Meister unterrichtet. Diesen Nachteil glich er dadurch aus, dass er die Werke aller anderen âşiks und Volksdichter las, die Aufnahmen der zeitgenössischen âşiks hörte und deren Versammlungen beiwohnte, wo er sich mit ihnen austauschte. Niyazi, der in einem alevitisch-bektaschtischen Dorf aufwuchs, wurde stark von den Lie-dern der dedes, âşiks und zâkirs beeinflusst, die er in den cem-Zeremonien traf, denen er seit frühester Kindheit bewohnte. Niyazi erhielt [auf diese Weise] seine Erziehung zum âşık in den Gesprächsabenden und cem-Zeremonien, in denen die Bekanntschaft mit zahllosen dedes, âşiks und zâkirs machte.

Von den zeitgenössischen Saz-Dichtern hatten Âşık Veysel und Âşık Mahzunî den größten Einfluss auf Âşık Niyazi. Außerdem wurde er sehr stark von den Dichtern Fuzuli und Seyyid Nesimi, die zu den sieben größten Dichtern der alevitisch-bektaschtischen Tradition gehören, beeinflusst. Die erwähnten Dichter hatten nicht nur einen großen Einfluss auf die Sprache seiner Gedichte, sondern bewegten darüber hinaus auch das Herz Niyazis und halfen ihm den Weg des âşık zu meistern.

*Veysel Mahzunî'ye bakın
Bize bizden daha yakın
Sakın Dost Niyazi sakın
Düşme münkir deryasına*

Kendisine Allah'ın doğuştan verdiği bir lütuf olarak gördüğü âşıklık yeteneğini, okuduğu kitaplarla, çeşitli âşık ve zâkirlerden dinlediği usta malı deyişlerle her geçen gün daha da geliştirmeye çalışmıştır. Kendisine ait 350'den fazla deyiş yazmış, ustalardan derlediği birçok halk hikâyesini sazıyla sözüyle köy kahvelerinde, âşık meclislerinde ve cemlerde halka sunarak sözlü geleneğe katkıda bulunmuştur. Nitekim bugün de Bakacak köyünde ve Bismil'in diğer köylerinde Âşık Niyazi'yi tanıyan ve dinleme fırsatı bulmuş olan birçok insan, onun sazıyla sözüyle anlattığı çeşitli halk hikâyelerinden ve irticalen (doğaçlama) şiir söyleme yeteneğinin çok güçlü olduğundan bahsetmektedir.

Âşık Niyazi'nin incelediğimiz 60 şiirinin iç ve dış yapı özelliklerine baktığımızda hem geleneksel âşık tarzı şiirin şekil ve içerik özelliklerini hem de son dönem Alevi-Bektaşî saz şairlerinin benimsediği içerik olarak Alevi-Bektaşî tasavvufundan ziyade işsizlik, yoksulluk ve çeşitli sosyal konuları işleyen şiir anlayışını görmemiz mümkündür.

2.2. Şiirlerinin Dış Yapısı

Âşık Niyazi, şiirlerini hece vezninin (4+4) 8 ve (6+5 ya da 4+4+3) 11'li kalıplarıyla söylemiştir. 11'li heceyle söylediği şiirlerinde nadir de olsa aynı kıta içerisinde zaman zaman farklı duraklar kullandığını görmemiz mümkündür.

*Bir kaç bayram / mezarıma / gelinir
Toprak çöker / zorca yerim / bilinir
Nüfus kütüğünden / adım silinir
Arasınlar var mı / bulacak beni*

Genelde şiirlerini irticalen (doğaçlama) söyleyen âşıklar, eski dönemlerden beri hafif bir ses benzeşmesini uyak için yeterli saymışlardır (Aslan, 2008: 103). Nitekim bu, âşıklık geleneğinde çok sık rastlanan bir durumdur. Âşık Niyazi'nin şiirlerinde rediflere ve tek ses benzeşmesine dayalı yarım uyak çeşidine çok sık rastlamamız, büyük ölçüde şiirlerinin çoğunluğunu irticalen söylemiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Âşık Niyazi, şiirlerinde sade ve anlaşılır bir halk dili kullanmıştır. Şiirlerinde tek tük rastladığımız Arapça ve Farsça kelime ve terkipler, çoğunlukla Alevi-Bektaşî inancıyla ilgili olmakla beraber halkın diline yerleşmiş sözcüklerdir.

*Çün erdi mah-ı muharrem
Mümin olan kullar yasta
Süslü libas giyen olmaz
Kara giyer allar yasta*

Niyazi betrachtete es, ein âşık zu sein, als eine Gottesgabe. Er versuchte die meisterhaften Lieder, die er in Büchern las oder von unterschiedlichen âşiks und zâkirs hörte, weiterzuentwickeln. Niyazi trug einen bedeutenden Beitrag zur mündlichen Tradition [der Aleviten] bei, da er die mehr als 350 eigens komponierten Lieder und zahlreiche Volkslegenden in den Dorfkaffees, in den Versammlungen der âşiks und in den cem-Zeremonien in Begleitung seiner Saz den Menschen vortrug. Noch heute wird die Begabung von Âşık Niyazi von der Dorfbevölkerung von Bakacak und den anderen Dörfern im Landkreis Bismil und von Menschen, die die Gelegenheit hatten, ihn zuzuhören, gepriesen.

Wenn wir die innere und äußere Struktur der 60 Gedichte von Âşık Niyazi, die wir untersucht haben, betrachten, wird deutlich, dass er zwar die traditionelle Form der âşık-Gedichte benutzt, seine Gedichte aber, neben dem alevitisch-bektaşchitischen Sufismus, auch soziale Themen wie z.B. Arbeitslosigkeit und Armut behandeln.

2.2. Die äußere Struktur seiner Gedichte

Âşık Niyazi komponierte seine Gedichte 8-silbig (4+4) und 11-silbig (6+5 oder 4+4+3) und benutzte das sog. hece-Metrum. Es ist auch möglich in einigen wenigen Gedichten, die 11-silbige Verse enthalten, Zäsuren zu finden.

*Bir kaç bayram / mezarıma / gelinir
Toprak çöker / zorca yerim / bilinir
Nüfus kütüğünden / adım silinir
Arasınlar var mı / bulacak beni*

Die âşiks, die ihre Gedichte meist improvisierend komponierten, hielten es in früheren Zeiten ausreichend, wenn die Verse sich nur grob reimten. Dies ist in der âşık-Tradition häufig anzutreffen. In den Gedichten von Âşık Niyazi finden sich häufig Gedichte, die redif enthalten und in denen nur einzelne Laute einen Reim bilden. Der Grund hierfür ist, dass Niyazi seine Gedichte meist improvisierend komponierte.

Âşık Niyazi verwendet in seinen Gedichten eine einfache und verständliche Volkssprache. Die wenigen arabischen und persischen Wörter und Komposita, die man in seinen Gedichten findet, gehören zum Alevitentum und sind Bestandteil der (alevitischen) Volkssprache.

*Çün erdi mah-ı muharrem
Mümin olan kullar yasta
Süslü libas giyen olmaz
Kara giyer allar yasta*

Şiirlerinde duygu ve düşüncelerini, sade ve ağdasız bir söyleyişle dile getiren Niyazi, anlam derinliğine ve bütünlüğüne önem vermiştir. Şiirlerindeki bu anlam yoğunluğunun yanında çoğu zaman ahenk bütünlüğünü de yakaladığını görürüz:

*Köşe-i mihnette kaldık yalnız
Bir kalemim bir defterim bir de ben
Ağladık yalnız güldük yalnız
Bir kalemim bir defterim bir de ben*

2.3. Şiirlerinin İç Yapısı

Âşık Niyazi, şiirlerinde aşk, sevgi, din, gurbet, ölüm, doğa, yoksulluk, ihtiyarlık ve çeşitli toplumsal konulara yer vermiştir. Birçok Alevi-Bektaşî saz şairinde olduğu gibi onun şiirlerinde de inancının izlerini geniş ölçüde görürüz. Nitekim Alevi-Bektaşî inancında ve edebiyatında yer alan özel ad ve kavramlara şiirlerinde konu farkı gözetmeksizin yer vermiştir.

2.3.1. Aşk ve Sevgi Konulu Şiirler

Âşık Niyazi, şiirlerinde aşkı daha ziyade mecaz yönüyle işlemiştir. Tasavvufî konuları işlediği şiirlerinde ise ilahî aşktan ziyade Alevi-Bektaşî erkânına ait hususlara yer vermeyi tercih etmiştir.

Aşk derdinin dermanı sadece sevgilidir. Ondan başka kimse bu derde çare bulamaz:

*Tabip doktora varmasın
Yârdan yarası olanlar
Merhem bulamaz sormasın
Yârdan yarası olanlar*

Aşk konulu şiirlerinde söyleyişini güçlü kılmak için sık sık halk hikâyesi kahramanlarına telmihte bulunduğunu görürüz. Ayrıca bu şiirlerinde halk kültürü unsurlarına ve halk edebiyatı motiflerine geniş bir yer vermiştir. Turna, gül, bülbül, ceylan, karga gibi motifleri büyük çoğunlukla diğer saz şairlerinde de olduğu gibi benzetme unsuru olarak kullanmıştır.

*Sen bize sevdirdin sohbeti sazı
Bülbül sesin sanki turna avazı*

.....
*Ferhat'ı dile düşürdün
Kerem'i küle düşürdün
Mecnun'u çöle düşürdün
Yaradan yârdan ayırma*

Birçok âşıkta olduğu gibi Âşık Niyazi'nin de kimi zaman sevgilinin vefasızlığından kimi zaman da hasret ve firakından yakındığını görürüz:

“Für Niyazi, der seine Gedanken und Gefühle sehr schickt und einfach in seinen Gedichten auszudrücken wusste, spielte Tiefsinnigkeit und das einheitliche Thema in seinen Gedichten eine wichtige Rolle. Obwohl die Gedichte Niyazis von einer Komplexität der Themen bestimmt sind, bemerkt man, dass er (trotzdem) es schafft, seine Gedichte harmonisch klingen zu lassen:

*Köşe-i mihnette kaldık yalnız
Bir kalemim bir defterim bir de ben
Ağladık yalnız güldük yalnız
Bir kalemim bir defterim bir de ben*

2.3. Die innere Struktur seiner Gedichte

In den Gedichten von Âşık Niyazi werden die Themen Liebe, Religion, „Sehnsucht nach der Heimat“ (gurbet), Tod, Natur, Armut, Alter und verschiedene soziale Themen behandelt. Wie bei vielen alevitisch-bektaschitischen Saz-Dichtern zeugen auch seine Gedichte von einer starken Religiosität. Niyazi benutzt in seinen Gedichten das traditionelle Vokabular des alevitisch-bektaschitischen Glaubens.

2.3.1. Gedichte über Liebe

Âşık Niyazi verstand die Liebe in einem metaphorischen Sinne. Er zog es (aber) vor in Gedichten, die sufische Themen zum Gegenstand hatten, außer der Göttlichen Liebe eher Motive aus dem Alevitentum bzw. Bektaschitum zu behandeln.

Die Heilung des Liebesschmerzes liegt ausschließlich in den Händen des Geliebten:

*Tabip doktora varmasın
Yârdan yarası olanlar
Merhem bulamaz sormasın
Yârdan yarası olanlar*

Man bemerkt, dass er in Gedichten, die die Liebe zum Gegenstand haben, häufig einen Bezug zu den Helden der Volkslegenden herstellt, um seiner Rede Nachdruck zu verleihen. Außer-dem finden sich in seinen Gedichten sehr oft Motive aus der Volkskultur und -literatur. Hier-bei verwendet er Metaphern wie z.B. Kranich, Rose, Nachtigal, Gazelle oder Krähe, die auch bei den übrigen Saz-Dichtern gebräuchlich sind.

*Sen bize sevdirdin sohbeti sazı
Bülbül sesin sanki turna avazı*

.....
*Ferhat'ı dile düşürdün
Kerem'i küle düşürdün
Mecnun'u çöle düşürdün
Yaradan yârdan ayırma*

So wie viele âşiks, beklagt auch Âşık Niyazi zuweilen die Untreue des Geliebten, die Sehnsucht nach ihm und den Trennungsschmerz.

*Bir vefasız yâri sevdim
Hiç aklımdan çıkmaz oldu
Yüzün benden çevirmezken
Şimdi dönüp bakmaz oldu*

Âşık Niyazi'nin şiirlerinde sevgiyi birçok yönüyle işlediğini görürüz. Bu anlamda annesi ve çocukları başta olmak üzere yakınlarının birçoğuna onlara olan sevgisini ifade eden şiirler yazmıştır. Ayrıca sevgiyi, insanı merkeze alarak Alevi-Bektaşî inanç ve felsefesi paralelinde işlediği şiirlerinin de geniş bir yer tuttuğunu görürüz.

*Dost Niyazi pirden dolu
İçenler bilir bu yolu
İncitmedik bir tek kulu
Görgü bilgi sevgi ile
.....
İki dünyada servetim
Oğlum kızım torunlarım
Hiç olmasa da kıymetim
Oğlum kızım torunlarım*

2.3.2. Din Konulu Şiirler (Alevi-Bektaşî İnanç Konulu Şiirler)

Âşık Niyazi, din ve inanç konulu şiirlerinin tamamında Alevi-Bektaşî inancını işlemiştir. Alevi-Bektaşî inancına mensup bir ailenin çocuğu olması ve çocukluğundan itibaren cem âyinlerinin yapıldığı ortamlarda büyümesi bu durumun temel sebebidir.

Şiirlerinde Allah-Muhammed Ali, Ehlibeyt ve On iki İmam sevgisi üzerine kurulu Alevi-Bektaşî inancının temel ahlaki prensiplerine genişçe yer vermiştir.

*Ehlibeyt yoluna gireyim dersen
Edebi irfanı öğren öyle gel
Hak yoluna serim vereyim dersen
Âdem'de erkânı öğren öyle gel*

Alevi-Bektaşî inancının en önemli ibadet biçimi olan âyin-i cem, aynı zamanda inanç mensuplarının bir araya geldiği, küskünlerin dâra çekilip barıştırıldığı ve manevi bakımdan önder konumdaki inanç erlerinin ilim, ahlak ve irfan anlamında toplumu aydınlattığı bir toplantıdır. Âyin-i cemlerde küskünler, cemi yöneten dede tarafından barıştırılıp, ilim ve irfan içerikli sohbetler edildikten sonra herkesin birbiriyle rızalığı alınarak On iki hizmet adı verilen pratiğin uygulanmasıyla ibadet başlar ve devam eder. Âşık Niyazi'nin şiirlerinde cem âyini hemen her yönüyle dile getirdiğini görürüz.

*Bir vefasız yâri sevdim
Hiç aklımdan çıkmaz oldu
Yüzün benden çevirmezken
Şimdi dönüp bakmaz oldu*

Âşık Niyazi beleuchtet in seinen Gedichten die verschiedenen Facetten der Liebe. So schrieb er [z.B.] Gedichte, in denen er die Liebe zu den Menschen, die er liebt - besonders zu seiner Mutter und seinen Kindern - bekundet. Daneben nimmt die Liebe als solches einen erheblichen Raum in seinen Gedichten ein, wobei er - im Einklang mit dem alevitisch-bektaschitischen Glauben und ihrer Philosophie - den Menschen als den Mittelpunkt [der Schöpfung] darstellt.

*Dost Niyazi pirden dolu
İçenler bilir bu yolu
İncitmedik bir tek kulu
Görgü bilgi sevgi ile
.....
İki dünyada servetim
Oğlum kızım torunlarım
Hiç olmasa da kıymetim
Oğlum kızım torunlarım*

2.3.2. Religiöse Gedichte (Alevitisch-Bektaschitische Gedichte)

Alle Gedichte, in denen Âşık Niyazi die Religion und den Glauben behandelt, haben den alevitisch-bektaschitischen Glauben zum Gegenstand. Der Hauptgrund dafür ist die Tatsache, dass er in einer alevitisch-bektaschitischen Familie aufwuchs und seit seiner frühesten Kindheit den cem-Zeremonien beiwohnte. In seinen Gedichten räumt er den fundamentalen ethischen Prinzipien des alevitisch-bektaschitischen Glaubens, die auf der Liebe zu Allah-Muhammed Ali, den Ehlibeyt und den zwölf Imamen beruhen, einen wichtigen Platz ein.

*Ehlibeyt yoluna gireyim dersen
Edebi irfanı öğren öyle gel
Hak yoluna serim vereyim dersen
Âdem'de erkânı öğren öyle gel*

Das âyin-i cem [cem-Zeremonie], das die wichtigste Gebetsform des alevitisch-bektaschitischen Glaubens darstellt, ist auch eine Versammlung, wo die Gläubigen sich treffen, verstrittene Personen versöhnt werden und die geistigen Führer der Gemeinschaft die Gläubigen in Bezug auf Erkenntnis, Ethik und Gotteserkenntnis aufklären.

Nachdem im âyin-i cem die Verstrittenen durch den dede versöhnt und geistige und spirituelle Themen angesprochen wurden, setzt man das Gebet fort, indem man die Rituale in Verbindung mit den sog. „zwölf Diensten“ durchführt. Man bemerkt, dass Âşık Niyazi fast alle Aspekte des âyin-i cem in seinen Gedichten zur Sprache bringt.

*Toplansın Güruh-u Naci
Orda herkes kardeş baci
Her bir derdin var ilacı
Can da bizim cem de bizim*

.....

*Toplanmışlar bütün canlar
Gelin görün cemimizi
Gerçeği gerçekler anlar
Gelin görün cemimizi*

*Kimi mürşit kimi talip
Hepisi haldaş müsaahip
Ele bele dile sahip
Gelin görün cemimizi*

Alevi-Bektaşî inancında çok önemli yeri olan insan, insan sevgisi ve insanlık kavramı hemen tüm Alevi-Bektaşî şairlerinde olduğu gibi Âşık Niyazi’de de çok sık rastladığımız unsurlardır.

*Böyle emreylemiş bize dinimiz
İnsanlığa değer verenlerdeniz
Kendi düşmanımız kendi kinimiz
Hatayı özünde görenlerdeniz*

Kerbelâ vakasını konu edinen ağıt ve mersiyele, Alevi-Bektaşî zümre edebiyatında çok geniş bir yere sahiptir. Hz. Hüseyin’in 72 yakınıyla birlikte Kerbelâ çölünde şehit edilmesi bütün Alevi-Bektaşî şairlerinin şiirlerine konu olmuştur. Âşık Niyazi de Kerbelâ’da Hz. Hüseyin’in şehit edilmesinden duyduğu acıyı bir şiirinde şöyle dile getirmiştir:

*Muhammed Ali’nin tertemiz soyu
Benzer dedesine cemali huyu
Boz bulanık akar Fırat’ın suyu
Kerbelâ’da Şah Hüseyin aşkına*

*Mah-ı muharremde acılı günler
Makteller okunur talipler dinler
Gözü yaşlı feryat eder müminler
Kerbelâ’da Şah Hüseyin aşkına*

2.3.3. Gurbet Konulu Şiirler

Âşık Niyazi’nin şiirlerinde yer verdiği konulardan birisi de gurbettir. Ailesinden, çocuklarından ve sevdiklerinden uzak düşmenin verdiği hasret ve firakı gurbet şiirlerinde buluruz.

*Eğer olsa idi dizimde takat
Koşarak yavruma gelmek isterdim
Sanma ki unuttum saniye saat
Uçarak yavruma gelmek isterdim*

.....

*Toplansın Güruh-u Naci
Orda herkes kardeş baci
Her bir derdin var ilacı
Can da bizim cem de bizim*

.....

*Toplanmışlar bütün canlar
Gelin görün cemimizi
Gerçeği gerçekler anlar
Gelin görün cemimizi*

*Kimi mürşit kimi talip
Hepisi haldaş müsaahip
Ele bele dile sahip
Gelin görün cemimizi*

In den Gedichten Âşık Niyazis sind, wie auch bei anderen alevitisch-bektaschitischen Dichter, häufig die Themen „Mensch“, „Liebe zu den Menschen“ und „Menschlichkeit“ anzutreffen, die innerhalb des alevitisch-bektaschitischen Glaubens eine wichtige Rolle spielen.

*Böyle emreylemiş bize dinimiz
İnsanlığa değer verenlerdeniz
Kendi düşmanımız kendi kinimiz
Hatayı özünde görenlerdeniz*

Die Klagelieder und mersiyes, die das Ereignis von Kerbelâ zum Gegenstand haben, nehmen in der alevitisch-bektaschitischen Literatur einen großen Platz ein. Die Ermordung von Hz. Hüseyin und seinen 72 Gefährten in der Wüste von Kerbelâ wurde in den Gedichten aller alevitisch-bektaschitischen Dichter behandelt. Âşık Niyazi bringt den Schmerz, den er beim Andenken von Hz. Hüseyin verspürt, in einem seiner Gedichte folgendermaßen zum Ausdruck:

*Muhammed Ali’nin tertemiz soyu
Benzer dedesine cemali huyu
Boz bulanık akar Fırat’ın suyu
Kerbelâ’da Şah Hüseyin aşkına*

*Mah-ı muharremde acılı günler
Makteller okunur talipler dinler
Gözü yaşlı feryat eder müminler
Kerbelâ’da Şah Hüseyin aşkına*

2.3.3. Gedichte, die die „Sehnsucht nach der Heimat“ [türk. „gurbet“] zum Gegenstand haben

Eines der Themen der Gedichte von Âşık Niyazi ist die „Sehnsucht nach der Heimat“ („gurbet“). In diesen Gedichten drückt er die Sehnsucht und der Trennungsschmerz aus, den er verspürte, als er von seiner Familie, seinen Kindern und anderen Menschen, die er liebte, getrennt war.

*Eğer olsa idi dizimde takat
Koşarak yavruma gelmek isterdim
Sanma ki unuttum saniye saat
Uçarak yavruma gelmek isterdim*

*Yaşlı gözüm bakar gurbet yoluna
Hadır bayram geldi sen de gel yavrum
Ya Rab gurbet cefa oldu kuluna
Hadır bayram geldi sen de gel yavrum*

Gurbet elde garip olmanın zorluğunu ve acısını şiirlerinde duygulu bir söyleyişle ifade ettiğini görürüz. Bunda kendisinin de uzun süre gurbette kalmasının etkisi vardır. Nitekim gurbette garibin halini tasvir ettiği bir şiirinde yaşanmışlık okuyucunun hemen gözüne çarpar:

*Gittim gezdim gördüm gurbet elleri
Halin arz edeyim size garibin
Dinleyince âşıkların sazını
Bir derdi çıkıyor yüze garibin*

Yine bir gurbet şiirinde günümüzde giderek kullanımı azalmaya başlayan ve yerini telefon, internet gibi teknolojik haberleşme araçlarına bırakan mektubun hazından bahseder. Ona göre bu teknolojik araçlar mektup kadar tatmin edici ve duyguları yansıtacak nitelikte değildir.

*Arttı dertlerim bitmedi
Bu mektubu yazdım sana
Tel ve telefon yetmedi
Bu mektubu yazdım sana*

2.3.4. Toplumsal Konulu Şiirler

Âşık Niyazi şiirlerinde toplumsal konulara çok geniş bir yer vermiştir. Bu şiirlerinin büyük bir çoğunluğunda da insanlara onları doğru ve güzel olana yönlendirmek amacıyla bir mesaj verme kaygısı taşıdığını görürüz.

*İnsanlığın madalyası
Biri akıl biri vicdan
Kuluna vermiş Hüdası
Biri akıl biri vicdan*

Son dönem Alevi-Bektaşî saz şairlerinin çoğunda olduğu gibi bilhassa adaletsizlikten yakınma, ezilmişlik, işsizlik ve yoksulluk gibi toplumun önemli yaralarını dile getirdiği şiirleri çoğunluktadır.

*Bu yaşamın her dalında
Emeklinin emeği var
Yürürken asfalt yolunda
Emeklinin emeği var
.....
Aldığım maaşım yetmez kiraya
Ondan sonra borçlu girer sıraya
Adalet nerede gidem oraya
Hakkım varsa alacağım nerede*

*Yaşlı gözüm bakar gurbet yoluna
Hadır bayram geldi sen de gel yavrum
Ya Rab gurbet cefa oldu kuluna
Hadır bayram geldi sen de gel yavrum*

Das Gefühl der Verlassenheit in der Fremde, die Not und den Schmerz, der dadurch verursacht wird, drückt er in seinen Gedichten auf sehr gefühlvolle Weise aus, da er auch selbst lange Zeit in der Fremde war. Die gute Schilderung des Gefühls der Verlassenheit, der Not und des Schmerzes von jemandem, der seiner Heimat fern ist, sticht besonders in einem von Niyazis Gedichten hervor:

*Gittim gezdim gördüm gurbet elleri
Halin arz edeyim size garibin
Dinleyince âşıkların sazını
Bir derdi çıkıyor yüze garibin*

In einem anderen Gedicht über die „Fremde“ erwähnt er die Freude des Briefeschreibens und des Briefelesens, das heutzutage, wegen dem Vormarsch von Kommunikationsmedien wie Telefon und Internet, immer mehr in den Hintergrund getreten ist. Niyazi zufolge können die-se Medien, Briefe nicht ersetzen, da es mit Briefen leichter und schöner ist, die eigenen Ge-fühle auszudrücken.

*Arttı dertlerim bitmedi
Bu mektubu yazdım sana
Tel ve telefon yetmedi
Bu mektubu yazdım sana*

2.3.4. Gedichte, die gesellschaftliche Themen zum Gegenstand haben

Âşık Niyazi räumte gesellschaftlichen Themen einen großen Platz in seinen Gedichten ein. Die meisten Gedichte von Niyazi enthalten [deshalb] auch Botschaften, die zu einem besseren und gerechteren Leben animieren wollen.

*İnsanlığın madalyası
Biri akıl biri vicdan
Kuluna vermiş Hüdası
Biri akıl biri vicdan*

Es finden sich bei Niyazi, wie bei vielen alevitisch-bektaşchitischen Saz-Dichtern der vergangenen Jahre, viele Gedichte, die Ungerechtigkeit anklagen und gesellschaftliche Probleme wie Unterdrückung, Arbeitslosigkeit und Armut zum Ausdruck bringen.

*Bu yaşamın her dalında
Emeklinin emeği var
Yürürken asfalt yolunda
Emeklinin emeği var
.....
Aldığım maaşım yetmez kiraya
Ondan sonra borçlu girer sıraya
Adalet nerede gidem oraya
Hakkım varsa alacağım nerede*

“Zengin olmak için” adlı şiirinde toplumdaki çarpıklıkları, haksızlıkları nükteli bir biçimde dile getirmiştir:

*Tamah nekes bu sözümlü
Tutsun zengin olmak için
Merhameti bir kenara
Atsın zengin olmak için*

*Gazeteye versin ilan
Uydursun her türlü yalan
Devlet millet malın talan
Etsin zengin olmak için*

Toplumsal şiirleri içerisinde dikkat çekenlerden birisi de köylü kadınlarının çektiği sıkıntıları dile getirdiği şiiridir.

*İçtiği ayran çorbası
Kırk bir yamalı bohçası
Dövülüp sövülmek cabası
Köyde köylü kadınları*

İnsana yapılan her türlü zulüm ve haksızlığın karşısında olan Âşık Niyazi, insan incitmeyi en büyük günah olarak tanımlar. Nitekim 1993 yılında Sivas'ta 37 kişinin kaldıkları otelde yakılmalarından duyduğu üzüntüyü dile getirdiği şiirlerinden birin de bunun İslam dini adına yapılamayacağını ve İslam'ı lekeleyeceğini ifade etmiştir.

*İslamlık adına yapılmaz bunlar
Benzin gibi yandı dökülen kanlar
Gerçekler yolunda can veren canlar
Size bu zulümler Mervan mirası*

2.3.5. Diğer Şiirler

Âşık Niyazi'nin şiirlerinde ayrıca ölüm başta olmak üzere ihtiyarlık, yakınma ve doğa konularını işlediğini görürüz. Bilhassa ölüm konusuna birçok şiirinde rastlarız.

*Her gün haber salar ölüm meleği
Hakkım var diyenler helal eylesin
Ben naçizin temennisi dileği
Hakkım var diyenler helal eylesin*

.....
*Bir kaç bayram mezarıma gelinir
Toprak çöker zorca yerim bilinir
Nüfus kütüğünden adım silinir
Arasınlar var mı bulacak beni*

Âşık Niyazi'nin doğayı konu edindiği iki şiiri vardır. Fakat farklı konuları işlediği şiirlerinde tabiatla ilgili birçok unsura yer verdiğini görürüz.

In einem Gedicht mit dem Titel „Um reich zu werden” bringt Niyazi den gesellschaftlichen Verfall und die Ungerechtigkeiten in eloquenter Weise zum Ausdruck.

*Tamah nekes bu sözümlü
Tutsun zengin olmak için
Merhameti bir kenara
Atsın zengin olmak için*

*Gazeteye versin ilan
Uydursun her türlü yalan
Devlet millet malın talan
Etsin zengin olmak için*

Bemerkenswert ist auch eines seiner Gedichte, das die Mühsal der Frauen im Dorf beschreibt.

*İçtiği ayran çorbası
Kırk bir yamalı bohçası
Dövülüp sövülmek cabası
Köyde köylü kadınları*

Âşık Niyazi, der jegliche Tyrannei und Ungerechtigkeit, die dem Menschen angetan wird, anprangert, betrachtet es als die größte Sünde, den Menschen Leid anzutun. Deshalb drückt er den Schmerz, den er verspürte, als im Jahre 1993 in Sivas 37 Menschen in einem Hotel ver-brannt wurden, in einem Gedicht aus. Niyazi zufolge war es ein Fehler, diese Schandtät im Namen des Islam zu begehen. Diese Tat beflecke eher den Namen und das Ansehen des Is-lams.

*İslamlık adına yapılmaz bunlar
Benzin gibi yandı dökülen kanlar
Gerçekler yolunda can veren canlar
Size bu zulümler Mervan mirası*

2.3.5. Andere Gedichte

In den Gedichten von Âşık Niyazi wird vor allem der Tod behandelt. Darüber hinaus haben auch einige Gedichte das Altern, die Klage und die Natur zum Gegenstand.

*Her gün haber salar ölüm meleği
Hakkım var diyenler helal eylesin
Ben naçizin temennisi dileği
Hakkım var diyenler helal eylesin*

.....
*Bir kaç bayram mezarıma gelinir
Toprak çöker zorca yerim bilinir
Nüfus kütüğünden adım silinir
Arasınlar var mı bulacak beni*

Es gibt [nur] zwei Gedichte von Âşık Niyazi, die die Natur zum Thema haben. Es lassen sich aber zahlreiche Gedichte finden, die Motive aus dem Themenkreis der Natur beinhalten.

*Burcu burcu gül çiçeği kokuyor
Her kuş öz dilinde şiir okuyor
Deresinden berrak sular akıyor
Güzel yurdum ormanıya güzeldir*

Kişileri konu edinen şiirlerine fazla rastlayamadığımız Âşık Niyazi'nin, bu konuda sadece çağımızın önemli saz şairlerinden Âşık Mahzuni Şerif'in vefatından duyduğu üzüntüyü dile getiren bir şiiri vardır:

*Acı haber bize geldi Köln'den
Sevenlerini görmeden göçtün
Aile efrada Ana Vatan'dan
Hiçbirine haber vermeden göçtün*

.....
*Sen bize sevdirdin sohbeti sazı
Bülbül sesin sanki turna avazı
Mahzuni der gezer ağlar Niyazi
Akan gözyaşlarım silmeden göçtün*

3. Hikâyeciliği

Âşık Niyazi, henüz ilkokul çağlarındayken âşıklığa merak sarmıştır. Bu merakının oluşmasında çocukluğundan itibaren çeşitli âşıklardan dinlediği ve kitaplardan okuduğu halk hikâyelerinin etkisi dikkate değerdir. Özellikle gençlik yıllarında okuduğu başta Karacaoğlan hikâyesi olmak üzere Şah İsmail hikâyesi, Ferhat ile Şirin ve Âşık Kerem hikâyesi onu derinden etkilemiştir.

Genç yaşlardan itibaren tanıştığı çeşitli âşıklardan da dinlediği bu hikâyelerin çoğunu ezberleyen Âşık Niyazi, köy kahvelerinde, muhabbet ve âşık meclislerinde öğrendiği bu hikâyeleri sazıyla ve sözüyle insanlara anlatmıştır.

Âşık Niyazi, iyi bir hikâye anlatıcısıdır. Fakat anlattığı hikâyeler, çeşitli kitaplardan okuduğu ya da âşıklardan dinleyip öğrendikleriyle sınırlıdır. Âşığın sazı eşliğinde anlattığı hikâyeler şunlardır:

1. *Karacaoğlan Hikâyesi*
2. *Şah İsmail Hikâyesi*
3. *Köroğlu Hikâyesi*
4. *Âşık Kerem Hikâyesi (Kerem ile Aslı)*
5. *Ferhat ile Şirin*
6. *Tahir ile Zühre*
7. *Yusuf ile Züleyha*
8. *Leyle ile Mecnun*
9. *Arzu ile Kamber*

Ayrıca Âşık Niyazi'nin Kesikbaş Hikâyesi, Hayber kalesi cengi (cenknâme), Kısas-ı Ebû Müslim (Ebû Müslim-nâme) gibi Alevi-Bektaşî edebiyatının önemli ürünleri olan bazı manzum ve dinî destanî

*Burcu burcu gül çiçeği kokuyor
Her kuş öz dilinde şiir okuyor
Deresinden berrak sular akıyor
Güzel yurdum ormanıya güzeldir*

Es gibt kaum Gedichte, die bestimmte Person zum Gegenstand haben. Es ist an dieser Stelle nur eines seiner Gedichte zu erwähnen, in dem er seine Trauer über den Tod von Âşık Mahzuni Şerif (einer der wichtigsten Saz-Dichter unserer Zeit) zur Sprache bringt:

*Acı haber bize geldi Köln'den
Sevenlerini görmeden göçtün
Aile efrada Ana Vatan'dan
Hiçbirine haber vermeden göçtün*

.....
*Sen bize sevdirdin sohbeti sazı
Bülbül sesin sanki turna avazı
Mahzuni der gezer ağlar Niyazi
Akan gözyaşlarım silmeden göçtün*

3. Âşık Niyazi als Geschichtenerzähler

Âşık Niyazi war schon seit seiner Grundschulzeit von einer Vorliebe zur âşık-Tradition beseelt. Diese Vorliebe wurde vor allem dadurch entfacht, dass er seit seiner frühesten Kindheit mit den Volkslegenden in Berührung kam, die er von verschiedenen âşiks erzählt bekam oder in Büchern las. Es waren vor allem die Legenden von Karacaoğlan, Şah İsmail, Ferhat und Şirin und Âşık Kerem, die einen großen Eindruck bei ihm hinterließen. Vor allem war es aber die Legende von Karacaoğlan, die einen bleibenden Einfluss auf ihn hatte. Âşık Niyazi erzählte diese Legenden, die er im Laufe der Zeit auswendig konnte, [dann] in Begleitung seiner Saz den Menschen in den Dorfkaffees, Gesprächsabenden oder während der Versammlungen der âşiks.

Âşık Niyazi ist ein guter Geschichtenerzähler, jedoch beschränken sich seine Geschichten auf die Legenden, die er in den Büchern las oder von anderen âşiks gelernt hatte. Er erzählte vor allem folgende Legenden:

1. *Die Legende von Karacaoğlan*
2. *Die Legende von Şah İsmail*
3. *Die Legende von Köroğlu*
4. *Die Legende von Âşık Kerem (Kerem und Aslı)*
5. *Ferhat und Şirin*
6. *Tahir und Zühre*
7. *Yusuf und Züleyha*
8. *Leyle und Mecnun*
9. *Arzu und Kamber*

Man weiß außerdem, dass Niyazi auch einige traditionelle Legenden, die zu den wichtigsten Werken der alevitisch-bektaşitischen Literatur gehören, wie z.B. die Legende von Kesikbaş, die Erzählung der Eroberung von Hayber (cenknâme)

halk hikâyelerini de anlattığı bilinmektedir.

Sonuç

Diyarbakır yöresinde bulunan ve sayıları göçlerle günümüzde giderek azalan Türkmen Alevi köylerinden yetişmiş saz şairlerinden Âşık Niyazi'yi ve onun sanatını konu edinen bu makaleyle yörede yetişen Türkmen Alevi halk şairi ve âşıklarının kapsayan müstakil akademik çalışmaların eksikliğine dikkat çekilmiş ve bu alana katkıda bulunulmuştur. Yine Âşık Niyazi'nin sanatı ve şiirleri ile ilgili halk edebiyatı ve halk bilimi disiplinleri çerçevesinde yapılan incelemelerle onun âşıklık geleneğindeki yeri tespit edilmeye çalışılmış ayrıca yöredeki diğer halk şairlerinden de bahsedilmiştir. Böylelikle makalede Âşık Niyazi üzerinden yöredeki âşıklık geleneğinin günümüzdeki durumu hakkında bir takım bilgiler de yer verilmiştir.

Şiirlerinden Örnekler

Ceme Gidelim

Hakikatin kervanında
Canları cemde göreydim
Ulu pirin divanında
Canları cemde göreydim

Zâkir elinde saz ile
Pirim gülbenk duaz ile
Talip olan niyaz ile
Canları cemde göreydim

Herkes birbirinden razı
Eylerken Hakka niyazı
Ara sıra bazı bazı
Canları cemde göreydim

Düşkünler tutulmuş dara
Müşküllere olsun çara
Erişmek için Hünkâra
Canları cemde göreydim

Dost Niyazi'nin yolu
Kutsaldır içtiği dolu
İlim ve irfan okulu
Canları cemde göreydim

oder Kıssa-ı Ebû Müslim (Ebû Müslim-nâme) erzählt haben soll.

Schlußfolgerung

Der vorliegende Artikel behandelt Werk und Leben Âşık Niyazis. Âşık Niyazi gehört zu den Saz-Dichtern aus den türkmenisch-alevitischen Dörfern der Region Diyarbakır, deren Zahl, aufgrund von Auswanderungen, in den letzten Jahren abnimmt. Dieser Artikel weist auf das Fehlen einer wissenschaftlichen Behandlung der türkmenisch-alevitischen Volksdichter und âşıks dieser Region hin und versucht einen Beitrag zu leisten, diese Lücke zu füllen.

Es wurde mit den Untersuchungen der Gedichte von Âşık Niyazi im Rahmen der Volksliteratur und Volkskunde versucht, seine Stellung innerhalb der âşık-Tradition zu ermitteln. Ferner wurden auch andere Volksdichter der Region Diyarbakır erwähnt. Auf diese Weise wurde im vorliegenden Artikel auch ein Blick auf die heutige Situation der âşık-Tradition in dieser Re-gion geworfen.

Eine Auswahl aus seinen Gedichten

Düşme Münkir Deryasına

Gelin canlar biz girelim
Dervişlerin dünyasına
Dili döner teli söyler
Düşmüş aşkın sevdasına

Mülayim tatlıdır huyu
Gözyaşları Kevser suyu
Soyu Ehlibeyt'in soyu
Nur katılmış mayasına

Sanki meyve dolu daldır
Çiçekten aldığı baldır
Giydiği hırkadır şaldır
Bakmaz giyim modasına

Gittiği ilim yoludur
Göğsü imanla doludur
Hakkın sevgili kuludur
Dinle bir bak sedasına

Veysel Mahzuni'ye bakın
Bize bizden daha yakın
Sakın Dost Niyazi sakın
Düşme münkir deryasına

Yasta

Çün erdi mah-ı muharrem
Mümin olan kullar yasta
Süslü libas giyen olmaz
Kara giyer allar yasta

Muhip döker gözyaşını
Eridir mermer taşını
Hüseyn'in kesik başını
Götürmez yollar yasta

Lanet Mervan'ın soyuna
Tırnaktan tepe boyuna
Bir bakın Fırat suyuna
Akan giden sular yasta

Dost Niyazi taş toprağı
Yastadır toprağı dağı
Çiçek güllerin yaprağı
Solar kuru dallar yasta

Şah Hüseyin Aşkına

Allı turnam feryat figan eyliyor
Kerbelâ'da Şah Hüseyin aşkına
Dinleyin bülbüller neler söylüyor
Kerbelâ'da Şah Hüseyin aşkına

Muhammed Ali'nin tertemiz soyu
Benzer dedesine cemali huyu
Boz bulanık akar Fırat'ın suyu
Kerbelâ'da Şah Hüseyin aşkına

Mah-ı muharremde acılı günler
Makteller okunur talipler dinler
Gözü yaşlı feryat eder müminler
Kerbelâ'da Şah Hüseyin aşkına

Uçar semah eyler havada kuşlar
Eğilir secdeye dağ ile taşlar
O gün aşuredir her evde aşlar
Kerbelâ'da Şah Hüseyin aşkına

Dost Niyazi der ki Ehlibeyt ağlar
Vicdanlar sızlatır yürekler dağlar
Ay Güneş tutulur karalar bağlar
Kerbelâ'da Şah Hüseyin aşkına

Gel Semah Dönelim

Kalkın canlar hak ceminde
Gel semah dönelim semah
Huri melek bak ceminde
Gel semah dönelim semah

Toplanmışız bir arada
Gönüller ersin murada
İkilik yoktur burada
Gel semah dönelim semah

Ol Şah'ım Düldül'e biner
Münkir kalesini yener
Evren döner dünya döner
Gel semah dönelim semah

Hep olalım kardeş bacı
Bulalım derde ilacı
Olur müminin miracı
Gel semah dönelim semah

Dost Niyazi pirimizle
Hak yolunda serimizle
Şah Şah diyen dilimizle
Gel semah dönelim semah

Ölüm Meleği

Her gün haber salar ölüm meleği
Hakkım var diyenler helal eylesin
Ben naçizin temennisi dileği
Hakkım var diyenler helal eylesin

Hoca sorup sonra namazım kılsın
Kimin hakkı varsa söylesin alsın
İstemem kimsenin kuruşu kalsın
Hakkım var diyenler helal eylesin

Sizden özür diler bunları yazan
İnsandır hataya düşüyor bazan
Ne terazim vardır ne elde mizan
Hakkım var diyenler helal eylesin

Hakkı olan varsa burdayım burda
Hem de Mansur gibi durayım dârda
İnkâr eyler isem yanayım narda
Hakkım var diyenler helal eylesin

Dost Niyazi belki deli divana
Hak gözüyle bakar cümle insana
Kul hakkıyla gidemem ki divana
Hakkım var diyenler helal eylesin

Köyde Köylü Kadınları

Dinleyin nasıldır beyler
Köyde köylü kadınları
Çocuk doğar ninni söyler
Köyde köylü kadınları

İçtiği ayran çorbası
Kırk bir yamalı bohçası
Dövülüp sövülmek cabası
Köyde köylü kadınları

Erkenden hamur yoğurur
Ebesiz çocuk doğurur
Çift sürer harman savurur
Köyde köylü kadınları

Hem babası alır başlık
Ömründe görmemiş harçlık
Buğday döver eyler aşlık
Köyde köylü kadınları

Koca çağırınca koşar
Çünkü boş ol dese boşar
Dost Niyazi böyle yaşar
Köyde köylü kadınları

Var mı Bulacak Beni

Ecel avcı olmuş gezer peşimde
Diyar diyar kaçsam bulacak beni
Kaleler içinde askerler nöbet
Tutsalar ellerinden alacak beni

Eşim dostum öldüğümü duyarlar
Tez hoca getirip kabre koyarlar
Öldüğümün bir kaç günün sayarlar
Ondan sonra kimler anacak beni

Bir kaç bayram mezarıma gelinir
Toprak çöker zorca yerim bilinir
Nüfus kütüğünden adım silinir
Arasınlar var mı bulacak beni

Kara toprak kabullenir cismimi
Duvara asarlar solgun resmimi
Torunuma bırakırlar ismimi
Ulu Tanrım koyma kör ocak beni

Dost Niyazi ömür geldi sonuna
Gider vebalini almış boynuna
O yar beni almaz oldu koynuna
Kara toprak artık saracak beni

Zengin Olmak İçin

Tamah nekes bu sözümü
Tutsun zengin olmak için
Merhameti bir kenara
Atsın zengin olmak için

Gazeteye versin ilan
Uydursun her türlü yalan
Devlet millet malın talan
Etsin zengin olmak için

Nerde bir saf varsa bulsun
Onunla arkadaş olsun
İster ise üryan kalsın
Yolsun zengin olmak için

Eğer var ise maaşı
Yemesin bacı kardaşı
Sattığı pirince taşı
Katsın zengin olmak için

Dost Niyazi herkes duysun
Akıllar vicdana uysun
Yetmez ise kefen soysun
Satsın zengin olmak için

Âdem Oğlu

Bakın dünya sefasına
Gafil olma âdem oğlu
Katlan dostun cefasına
Gafil olma âdem oğlu

Asla uyma hırsa nefse
Senden incinmesin kimse
Sormam inancın ne ise
Gafil olma âdem oğlu

Fakir ile etme alay
Affolmazsın kolay kolay
Dostun kalbi sanki saray
Gafil olma âdem oğlu

Daim sevgi olsun yolun
İncinmesin sağın solun
İlim deryasında bulun
Gafil olma âdem oğlu

Dost Niyazi dosta yakın
Gelip geçen ömre bakın
Vicdandan ayrılma sakın
Gafil olma âdem oğlu

İster

Sonbaharın sonu soldu yapraklar
Zemheri geliyor kış kışlık ister
Elimde görenler bu sarı sazı
Kimse sormaz halim âşıklık ister

Ağrılar sızılar indi dizime
Hiçbir azam bakmaz oldu sözüme
Hanım küsmüş o da bakmaz yüzüme
Evde azık yaktur aş aşlık ister

Medet senden olur ulu Hünkâr'ım
Hep zarar eyledim olmadı kârım
Kemalini bulmuş vardır bekârım
Evermeye kalksam el başlık ister

Bir neyzen olaydım çalaydım neyi
Hep çalar gezerdim Şah deyi deyi
Sâki n'olur doldur bir kadeh meyi
Bunu unutmaya sarhoşluk ister

Dost Niyazi'ye söyleyin gayrı
Ne bir dostu vardır ne sadık yarı
Hele bir dert var ki her dertten ayrı
Her ay yavrusundan az harçlık ister

Benzer

İhtiyar yaşlılık tarif olursa
Baharı olmayan zor kışa benzer
Yıllar yılı havalarda uçarken
Kanadı kırılan bir kuşa benzer

Az duyar kulağı az görür gözü
En az üç beş kere söyler bir sözü
Ağırır bel bacak sızılar dizi
Ona düz yol bile yokuşa benzer

Çektiği çileyi gençler bilemez
Eli titret sümüğünü silemez
Söyleyecek sözü aklına gelmez
İçip sızıp kalan sarhoşa benzer

Eş emsali yok ki birkaç söz etsin
Takati yok dizde nereye gitsin
Gün saat ay bekler ömrü bitsin
Eskimiş çürümüş kumaşa benzer

Çiçek açmaz baharında kışında
Aklar çoğalmıştır kirpik kaşında
Ya mezar başında ya da taşında
Sefil sefil öten baykuşa benzer

Anam Çarşafı Bırakmaz

Sarmış yüzünü gözünü
Anam çarşafı bırakmaz
Duymaz kimsenin sözünü
Anam çarşafı bırakmaz

Bazen pazarlara çıkar
Görmez tırnağına bakar
Cehennemden çok çok korkar
Anam çarşafı bırakmaz

Bilmez acayip görünür
Sanki libasa bürünür
Eteği yerde sürünür
Anam çarşafı bırakmaz

Baba niye böyle karın
Ona biraz siz yalvarın
Bak korkuyor torunların
Anam çarşafı bırakmaz

Dost Niyazi bakın nice
Çok yalvardım epeyce
Sıcaklık tam kırk derece
Anam çarşafı bırakmaz

Yobaz Kirası

Görün feryat figanını Sivas'ın
Yanıyor Madımak bir yüz karası
Ümmeti Muhammed tutuyor yasın
Bu ikinci Kerbelâ'nın yarası

Kan kokar kan akar bak Kızılırmak
İne Cine arş-ı alaya sormak
İncil Tevrat Zebur Kuranına bak
Nerde yazar hangi ayet suresi

İslamlık adına yapılmaz bunlar
Benzin gibi yandı dökülen kanlar
Gerçekler yolunda can veren canlar
Size bu zulümler Mervan mirası

Muhammed Ali'yi çalardı sazlar
Semah döner iken gencecik kızlar
İnsan olan insanın vicdanı sızlar
Bunların vicdanı yobaz kirası

Dost Niyazi yok mu bunun hesabı
Herhalde soracak kanun hesabı
İrtica yobazın oyun hesabı
Bozulacak gelecektir sırası

Tarih ve tecrübe vardır sözünde
O yanar kavrulur kendi közündü
Siyah benler yanağında yüzünde
Tane tane çıkmış nakışa benzer

Yaşım yetmiş yaşıyorum ben bunu
Çokça efkârlandım eyledim konu
Dost Niyazi derki bir ömür sonu
Sözü felek ile savaşa benzer

Mahzuni'ye

Acı haber bize geldi Köln'den
Sevenlerini görmeden göçtün
Aile efrada Ana Vatan'da
Hiçbirine haber vermeden göçtün

Cem evi yapılısın mezar yerine
Kalbimize gömülsün derine
Aziz mihman olmuş pirlir pirine
Kimseden hal hatır sormadan göçtün

Cesur dizelerle tabular yıktın
İnsanlık uğruna harcadın vaktin
Anlayana büyük eser bıraktın
Zamanı zemini yormadan göçtün

Anacağız seni zaman içinde
Kalbimiz içinde iman içinde
Kolu zincirliydin zindan içinde
Dünyada bir sefa sürmeden göçtün

Sen bize sevdirdin sohbeti sazı
Bülbül sesin sanki turna avazı
Mahzuni der gezer ağlar Niyazi
Akan gözyaşlarım silmeden göçtün

Kaynakça/Literaturverzeichnis

AKIN, Bülent (2009). Âşık Mah Turna'nın Hayatı, Edebi Kişiliği ve Şiirleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.

ASLAN, Ensar (2008). Türk Halk Edebiyatı, Maya Akademi Yayın-Dağıtım, Ankara.

KONYAR, Basri (1936). Diyarbakir Yıllığı, Cilt 3, Ankara: Ulus Basımevi.

TAŞĞIN, Ahmet (2006). "Diyarbakır ve Çevresindeki Türkmen Alevilerinde İrşat ve Kuşanma Töreni", Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, Güz Sayı 39, ss. 51-61, Ankara.

TAŞĞIN, Ahmet (2007). "Diyarbakır Türkmen Alevilerinde Görgü Cemi", Gap Bölgesinde Alevi Bektaşî Yerleşmeleri ve Şanlıurfa Kültür Mozağında Kısas Sempozyumu (25-27. Mayıs 2007, Şanlıurfa), ss. 155-168, Cem Vakfı-Kısas Yayınları, İstanbul.